

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τέταρτο τμήμα)

της 13ης Οκτωβρίου 2022*

«Προδικαστική παραπομπή – Κανονισμός (ΕΕ) 651/2014 – Άρθρο 2, σημείο 83 – Ευθεία και ανεπιφύλακτη παραπομπή στο δίκαιο της Ένωσης – Παραδεκτό των προδικαστικών ερωτημάτων – Ενισχύσεις για την έρευνα και ανάπτυξη και την καινοτομία – Έννοια του “οργανισμού έρευνας και διάδοσης γνώσεων” – Ίδρυμα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης το οποίο ασκεί οικονομικές και μη οικονομικές δραστηριότητες – Προσδιορισμός του πρωταρχικού σκοπού»

Στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-164/21 και C-318/21,

με αντικείμενο αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλαν το *Administratīvā rajona tiesa* (διοικητικό πρωτοδικείο, Λεττονία) (C-164/21) και το *Administratīvā apgabaltiesa* (διοικητικό εφετείο, Λεττονία) (C-318/21) με αποφάσεις της 12ης Μαρτίου 2021 και της 11ης Μαΐου 2021, οι οποίες περιήλθαν στο Δικαστήριο, αντιστοίχως, στις 12 Μαρτίου 2021 και στις 21 Μαΐου 2021, στο πλαίσιο των ένδικων διαδικασιών

«**Baltijas Starptautiskā Akadēmija**» SIA (C-164/21),

«**Stockholm School of Economics in Riga**» SIA (C-318/21)

κατά

Latvijas Zinātnes padome

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τέταρτο τμήμα),

συγκείμενο από τους Κ. Λυκούργο, πρόεδρο τμήματος, L. S. Rossi, J.-C. Bonichot, S. Rodin και O. Spineanu-Matei (εισηγήτρια), δικαστές,

γενική εισαγγελέας: T. Ārēta

γραμματέας: A. Calot Escobar

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

– η «**Baltijas Starptautiskā Akadēmija**» SIA, εκπροσωπούμενη από την I. Cvetkova,

* Γλώσσα διαδικασίας: η λεττονική.

- η «Stockholm School of Economics in Riga» SIA, εκπροσωπούμενη από την E. Balode-Buraka, την D. Driče και τον L. Rasnačs, advokāti,
- η Λεττονική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις J. Davidoviča, I. Hūna και K. Pommere,
- η Ολλανδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις M. Bulterman και M. Gijzen καθώς και από τους J. Hoogveld και J. Langer,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους P. Arenas, C. Κονάcs και A. Sauka,

αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα, που ανέπτυξε τις προτάσεις της κατά τη συνεδρίαση της 28ης Απριλίου 2022,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Οι αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως αφορούν την ερμηνεία του άρθρου 2, σημείο 83, του κανονισμού (ΕΕ) 651/2014 της Επιτροπής, της 17ης Ιουνίου 2014, για την κήρυξη ορισμένων κατηγοριών ενισχύσεων ως συμβατών με την εσωτερική αγορά κατ' εφαρμογή των άρθρων 107 και 108 [ΣΛΕΕ] (ΕΕ 2014, L 187, σ. 1).
- 2 Οι αιτήσεις αυτές υποβλήθηκαν στο πλαίσιο ένδικων διαφορών μεταξύ, αφενός, της «Baltijas Starptautiskā Akadēmija» SIA (στο εξής: BSA) και της «Stockholm School of Economics in Riga» SIA (στο εξής: SSE), ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ιδιωτικού δικαίου, και, αφετέρου, του Latvijas Zinātnes padome (επιστημονικού συμβουλίου Λεττονίας), σχετικά με την απόρριψη των αιτήσεων χρηματοδότησης έργων που υπέβαλαν τα εν λόγω ιδρύματα στο πλαίσιο προσκλήσεων υποβολής προτάσεων για έργα βασικής και εφαρμοσμένης έρευνας που δημοσίευσε το επιστημονικό συμβούλιο Λεττονίας.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

Ο κανονισμός 651/2014

- 3 Οι αιτιολογικές σκέψεις 45, 47, 48 και 49 του κανονισμού 651/2014 έχουν ως εξής:
 - «(45) Οι ενισχύσεις για την έρευνα και ανάπτυξη και οι ενισχύσεις για την καινοτομία μπορούν να συμβάλουν στη βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη, να ενισχύσουν την ανταγωνιστικότητα και να τονώσουν την απασχόληση. Η πείρα που αποκτήθηκε κατά την εφαρμογή του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 800/2008 [της Επιτροπής, της 6ης Αυγούστου 2008, για την κήρυξη ορισμένων κατηγοριών ενισχύσεων ως συμβατών με την κοινή αγορά κατ' εφαρμογή των άρθρων [107 και 108 ΣΛΕΕ] (Γενικός κανονισμός απαλλαγής κατά κατηγορία) (ΕΕ 2008, L 214, σ. 3)], και του κοινοτικού πλαισίου σχετικά με τις κρατικές ενισχύσεις για την έρευνα και ανάπτυξη και την καινοτομία καταδεικνύει ότι οι ανεπάρκειες της αγοράς μπορεί να παρεμποδίσουν την επίτευξη του βέλτιστου επιπέδου

παραγωγής στην αγορά και να οδηγήσουν σε έλλειψη αποτελεσματικότητας που συνδέεται με εξωτερικότητες, με τη διάχυση δημόσιων αγαθών/γνώσεων, την ατελή και ασύμμετρη πληροφόρηση και με αδυναμίες συντονισμού και ανεπάρκειες δικτύων.

[...]

(47) Όσον αφορά τις ενισχύσεις για έργα έρευνας και ανάπτυξης, το ενισχυόμενο τμήμα του έργου έρευνας θα πρέπει να εμπίπτει πλήρως στις κατηγορίες της βασικής έρευνας, της βιομηχανικής έρευνας ή της πειραματικής ανάπτυξης. [...]

(48) Η ανάγκη για ερευνητικές υποδομές υψηλής ποιότητας καθίσταται ολοένα επιτακτικότερη όσον αφορά την πρωτοποριακή έρευνα και καινοτομία, διότι οι υποδομές αυτές προσελκύουν ταλέντα παγκόσμιου επιπέδου και είναι καίριας σημασίας για την υποστήριξη των νέων τεχνολογιών πληροφοριών και επικοινωνιών, καθώς και των βασικών τεχνολογιών γενικής εφαρμογής. [...]

(49) Στις ερευνητικές υποδομές μπορούν να ασκούνται τόσο οικονομικές όσο και μη οικονομικές δραστηριότητες. Προκειμένου να αποτρέπεται η χορήγηση κρατικών ενισχύσεων σε οικονομικές δραστηριότητες μέσω της δημόσιας χρηματοδότησης μη οικονομικών δραστηριοτήτων, θα πρέπει να γίνεται σαφής διάκριση μεταξύ των δαπανών και της χρηματοδότησης οικονομικών και μη οικονομικών δραστηριοτήτων. Όταν μια υποδομή χρησιμοποιείται τόσο για οικονομικές όσο και για μη οικονομικές δραστηριότητες, η χρηματοδότηση μέσω κρατικών πόρων των δαπανών που συνδέονται με μη οικονομικές δραστηριότητες των υποδομών δεν συνιστά κρατική ενίσχυση. [...]

4 Το άρθρο 1 του κανονισμού, το οποίο φέρει τον τίτλο «Πεδίο εφαρμογής», ορίζει στην παράγραφο 1 τα ακόλουθα:

«Ο παρών κανονισμός εφαρμόζεται στις ακόλουθες κατηγορίες ενισχύσεων:

[...]

δ) ενισχύσεις για την έρευνα και ανάπτυξη και την καινοτομία·

[...]

5 Το άρθρο 2 του εν λόγω κανονισμού, το οποίο φέρει τον τίτλο «Ορισμοί», ορίζει τα εξής:

«Για τους σκοπούς του παρόντος κανονισμού, ισχύουν οι ακόλουθοι ορισμοί:

[...]

Ορισμοί που ισχύουν για τις ενισχύσεις στον τομέα της έρευνας και ανάπτυξης και της καινοτομίας

83. “οργανισμός έρευνας και διάδοσης γνώσεων”: οντότητα (όπως πανεπιστήμια ή ερευνητικά ινστιτούτα, οργανισμοί μεταφοράς τεχνολογίας, ενδιάμεσοι φορείς καινοτομίας, ερευνητικοί συνεργαζόμενοι φορείς με φυσική ή εικονική παρουσία), ανεξάρτητα από το νομικό καθεστώς [της] (δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου) ή τον τρόπο χρηματοδότησής [της], πρωταρχικός σκοπός της οποίας είναι η ανεξάρτητη διεξαγωγή βασικής έρευνας, βιομηχανικής έρευνας ή

πειραματικής ανάπτυξης ή η ευρεία διάδοση των αποτελεσμάτων των εν λόγω δραστηριοτήτων με τη διδασκαλία, τη δημοσίευση ή τη μεταφορά γνώσεων. Στην περίπτωση που η οντότητα αυτή ασκεί επίσης οικονομικές δραστηριότητες, η χρηματοδότηση, οι δαπάνες και τα έσοδα από τις οικονομικές αυτές δραστηριότητες πρέπει να δηλώνονται χωριστά. Οι επιχειρήσεις που μπορούν να επηρεάσουν αποφασιστικά μια οντότητα του είδους αυτού, π.χ. με την ιδιότητα του μετόχου ή του μέλους, δεν επιτρέπεται να έχουν προνομιακή πρόσβαση στα ερευνητικά της αποτελέσματα».

Η ανακοίνωση της Επιτροπής του 2014

- 6 Η ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής με τίτλο «Πλαίσιο σχετικά με τις κρατικές ενισχύσεις για την έρευνα και ανάπτυξη και την καινοτομία» (ΕΕ 2014, C 198, σ. 1) (στο εξής: ανακοίνωση της Επιτροπής του 2014) διαλαμβάνει στα σημεία 17, 19 και 20 τα εξής:

«17. Οι οργανισμοί ερευνών και διάχυσης γνώσεων (“ερευνητικοί οργανισμοί”) και οι ερευνητικές υποδομές είναι αποδέκτες κρατικών ενισχύσεων, εάν η δημόσια χρηματοδότησή τους πληροί το σύνολο των προϋποθέσεων του άρθρου 107 παράγραφος 1[, ΣΛΕΕ]. Όπως εξηγείται στην ανακοίνωση σχετικά με την έννοια των κρατικών ενισχύσεων και σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου, ο δικαιούχος πρέπει να θεωρείται επιχείρηση αλλά η ιδιότητα αυτή δεν εξαρτάται από το νομικό καθεστώς του, δηλαδή από το εάν είναι οργανωμένος βάσει του δημοσίου ή του ιδιωτικού δικαίου, ή από την οικονομική φύση του, ήτοι εάν επιδιώκει κέρδη ή όχι. Αντιθέτως, αυτό που έχει καθοριστική σημασία για να θεωρείται επιχείρηση είναι να ασκεί οικονομική δραστηριότητα που συνίσταται στην προσφορά προϊόντων ή υπηρεσιών σε δεδομένη αγορά [...]

[...]

19. Η Επιτροπή θεωρεί ότι οι ακόλουθες δραστηριότητες είναι γενικά μη οικονομικής φύσης:
- α) κύριες δραστηριότητες ερευνητικών οργανισμών και ερευνητικών υποδομών, και ιδιαίτερα:
- δραστηριότητες εκπαίδευσης για την εξασφάλιση περισσότερων και πιο ειδικευμένων ανθρώπινων πόρων. Σύμφωνα με τη νομολογία [...] και την πρακτική λήψης αποφάσεων της Επιτροπής [...] και όπως εξηγείται στην ανακοίνωση σχετικά με την έννοια των κρατικών ενισχύσεων και την ανακοίνωση για τις δημόσιες υπηρεσίες γενικού οικονομικού συμφέροντος [...], η δημόσια εκπαίδευση που οργανώνεται στο πλαίσιο του εθνικού εκπαιδευτικού συστήματος, η οποία χρηματοδοτείται κυρίως ή εξ ολοκλήρου από το κράτος και εποπτεύεται από το κράτος, θεωρείται μη οικονομική δραστηριότητα [...].
 - ανεξάρτητη E&A για περισσότερη γνώση και καλύτερη κατανόηση, συμπεριλαμβανομένης της συνεργατικής E&A στην περίπτωση που ο ερευνητικός οργανισμός ή η ερευνητική υποδομή συμμετέχει σε πραγματική συνεργασία [...].
 - ευρεία διάχυση των ερευνητικών αποτελεσμάτων σε μη αποκλειστική και χωρίς διακρίσεις βάση, για παράδειγμα μέσω διδασκαλίας, βάσεων δεδομένων, δημοσιεύσεων ή λογισμικού ανοικτής πρόσβασης·
- β) δραστηριότητες μεταφοράς γνώσης, όταν αυτές διενεργούνται είτε από τμήμα είτε από τον ερευνητικό οργανισμό ή την ερευνητική υποδομή (συμπεριλαμβανομένων των τμημάτων ή των θυγατρικών τους) είτε από κοινού με ή εξ ονόματος άλλων τέτοιων φορέων και όταν το σύνολο των κερδών από τις δραστηριότητες αυτές επανεπενδύεται

στις κύριες δραστηριότητες του ερευνητικού οργανισμού ή της ερευνητικής υποδομής. Η μη οικονομική φύση αυτών των δραστηριοτήτων δεν θίγεται από την ανάθεση βάσει σύμβασης της παροχής αντίστοιχων υπηρεσιών σε τρίτους μέσω ανοικτών διαδικασιών.

20. Σε περίπτωση που ένας ερευνητικός οργανισμός ή μια ερευνητική υποδομή χρησιμοποιείται τόσο για οικονομικές, όσο και για μη οικονομικές δραστηριότητες, η δημόσια χρηματοδότηση εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής των κανόνων για τις κρατικές ενισχύσεις μόνο στον βαθμό που καλύπτει δαπάνες που συνδέονται με τις οικονομικές δραστηριότητες. [...]

Το λεττονικό δίκαιο

7 Το διάταγμα 725 του υπουργικού συμβουλίου, της 12ης Δεκεμβρίου 2017 (*Latvijas Vēstnesis*, 2017, αριθ. 248), με τίτλο «Fundamentālo un lietišķo pētījumu projektu izvērtēšanas un finansējuma administrēšanas kārtība» (διαδικασίες αξιολόγησης προτάσεων βασικής και εφαρμοσμένης έρευνας και διαχείρισης της χρηματοδότησής τους), ορίζει στο σημείο 2.7 τα εξής:

«[Ο] προσφέρων είναι επιστημονικός οργανισμός, εγγεγραμμένος στο μητρώο επιστημονικών οργανισμών, ο οποίος, ανεξάρτητα από το νομικό καθεστώς του (δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου) ή τον τρόπο χρηματοδότησής του σύμφωνα με τις εφαρμοστέες διατάξεις που ρυθμίζουν τις δραστηριότητές του (καταστατικό, εσωτερικός κανονισμός ή συστατική πράξη), ασκεί κυρίως δραστηριότητες που δεν είναι οικονομικής φύσεως και εμπίπτει στον ορισμό του οργανισμού έρευνας που περιλαμβάνεται στο άρθρο 2, σημείο 83, του [κανονισμού 651/2014].»

8 Το σημείο 6 του διατάγματος 725 διαλαμβάνει τα ακόλουθα:

«Ο προσφέρων υλοποιεί έργο το οποίο δεν έχει σχέση με την οικονομική του δραστηριότητα. Διαχωρίζει σαφώς τις κύριες δραστηριότητες που δεν είναι οικονομικής φύσεως (και τις αντίστοιχες χρηματοοικονομικές ροές) από εκείνες που θεωρούνται ως οικονομικές δραστηριότητες. Οι δραστηριότητες που ασκούνται για λογαριασμό εμπόρου, η εκμίσθωση ερευνητικών υποδομών και οι συμβουλευτικές υπηρεσίες θεωρούνται οικονομικές δραστηριότητες. Όταν ο επιστημονικός οργανισμός ασκεί επίσης άλλες οικονομικές δραστηριότητες, οι οποίες δεν αντιστοιχούν στις κύριες δραστηριότητες που δεν έχουν οικονομικό χαρακτήρα, διαχωρίζει τις κύριες δραστηριότητές του και τις αντίστοιχες χρηματοοικονομικές ροές από τις εν λόγω άλλες δραστηριότητές του και από τις χρηματοοικονομικές ροές που αντιστοιχούν σε αυτές.»

9 Το σημείο 12.5 του διατάγματος 725 έχει ως εξής:

Το [επιστημονικό συμβούλιο Λεττονίας] εκτιμά τη συμφωνία της πρότασης έργου προς τα ακόλουθα κριτήρια διοικητικής επιλεξιμότητας: το έργο θα υλοποιηθεί σε επιστημονικό ίδρυμα που πληροί τις απαιτήσεις του παρόντος διατάγματος.»

Οι διαφορές των κύριων δικών και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 10 Στις δύο υποθέσεις των οποίων έχουν επιληφθεί τα αιτούντα δικαστήρια, οι προσφεύγουσες των κύριων δικών είναι ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ιδιωτικού δικαίου τα οποία ανταποκρίθηκαν σε δύο διαφορετικές προσκλήσεις υποβολής προτάσεων έργων που δημοσιεύθηκαν στη διάρκεια των ετών 2019 και 2020, από το επιστημονικό συμβούλιο Λεττονίας, για τη χρηματοδότηση ερευνητικών έργων.
- 11 Το επιστημονικό συμβούλιο Λεττονίας είναι διοικητική αρχή που τελεί υπό την εποπτεία του Υπουργού Παιδείας και Επιστημών και έχει ως σκοπό την εφαρμογή της εθνικής πολιτικής για την επιστημονική και τεχνολογική ανάπτυξη διά της εξασφάλισης της εμπειρογνωσίας, της εφαρμογής και επίβλεψης των προγραμμάτων και των έργων επιστημονικής έρευνας που χρηματοδοτούνται από τον κρατικό προϋπολογισμό, από τα διαρθρωτικά ταμεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και από αλλοδαπά χρηματοδοτικά μέσα.

Υπόθεση C-164/21

- 12 Η BSA είναι εμπορική εταιρία περιορισμένης ευθύνης εδρεύουσα στη Λεττονία, της οποίας η δραστηριότητα συνίσταται στην παροχή υπηρεσιών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ακαδημαϊκού και μη ακαδημαϊκού χαρακτήρα. Πρόκειται για ίδρυμα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης αναγνωρισμένο από το κράτος, το οποίο είναι επίσης καταχωρημένο στο μητρώο επιστημονικών οργανισμών.
- 13 Με απόφαση της 23ης Ιανουαρίου 2020, το επιστημονικό συμβούλιο Λεττονίας ενέκρινε τον κανονισμό που διέπει τη γενική πρόσκληση υποβολής προτάσεων έργων βασικής και εφαρμοσμένης έρευνας για το 2020, στο πλαίσιο της οποίας η BSA υπέβαλε πρόταση έργου.
- 14 Με απόφαση της 14ης Απριλίου 2020, το επιστημονικό συμβούλιο Λεττονίας απέρριψε την πρόταση έργου της BSA ως μη επιλέξιμη για χρηματοδότηση, με την αιτιολογία ότι η BSA δεν μπορούσε να θεωρηθεί επιστημονικός οργανισμός κατά την έννοια του διατάγματος 725, καθόσον δεν ενέπιπτε στον ορισμό της έννοιας του «οργανισμού έρευνας και διάδοσης γνώσεων» του άρθρου 2, σημείο 83, του κανονισμού 651/2014.
- 15 Πιο συγκεκριμένα, το επιστημονικό συμβούλιο Λεττονίας επισήμανε ότι τα έγγραφα που είχε υποβάλει η BSA δεν περιείχαν καμία πληροφορία από την οποία να προκύπτει αν η διεξαγωγή ανεξάρτητων ερευνών συνιστούσε την κύρια δραστηριότητά της. Συναφώς, τόνισε ότι, για το έτος 2019, το 84% του κύκλου εργασιών της προερχόταν από δίδακτρα τα οποία, λαμβανομένου υπόψη του είδους δραστηριότητας της BSA (εταιρίας περιορισμένης ευθύνης με κύριο σκοπό την πραγματοποίηση κέρδους), αντιστοιχούσαν σε οικονομική δραστηριότητα. Κατά συνέπεια, το επιστημονικό συμβούλιο Λεττονίας συνήγαγε ότι η κύρια δραστηριότητα της BSA έπρεπε να θεωρηθεί εμπορικής φύσεως.
- 16 Το επιστημονικό συμβούλιο Λεττονίας θεώρησε επίσης ότι τα έγγραφα που είχε υποβάλει η BSA δεν περιείχαν επαρκή στοιχεία σχετικά με τον αποκλεισμό του ενδεχομένου να έχουν προνομιακή πρόσβαση στις ερευνητικές της δυνατότητες και στα ερευνητικά της αποτελέσματα οι επιχειρήσεις που μπορούσαν να ασκήσουν επιρροή επ' αυτής, για παράδειγμα υπό την ιδιότητα του μετόχου ή του μέλους. Κατά συνέπεια, το επιστημονικό συμβούλιο Λεττονίας έκρινε ότι η BSA δεν μπορούσε να εγγηθεί ότι η υλοποίηση του έργου και η χρήση του μεριδίου χρηματοδότησής της θα πραγματοποιούνταν συμφώνως προς το σημείο 6 του διατάγματος 725, το οποίο απαιτεί από τον προσφέροντα να υλοποιήσει έργο μη συνδεδεμένο με την οικονομική

του δραστηριότητα και να διαχωρίσει σαφώς τις κύριες δραστηριότητες που δεν είναι οικονομικής φύσεως (και τις αντίστοιχες χρηματοοικονομικές ροές) από εκείνες που θεωρούνται ως οικονομικές δραστηριότητες.

- 17 Η BSA προσέβαλε την απορριπτική απόφαση του επιστημονικού συμβουλίου Λεττονίας ενώπιον του Administratīvā rajona tiesa (διοικητικού πρωτοδικείου, Λεττονία), υποστηρίζοντας ότι η ανεξάρτητη έρευνα συνιστά την κύρια δραστηριότητά της. Κατά τη BSA, ούτε στον κανονισμό 651/2014 ούτε στον κανονισμό της πρόσκλησης προς υποβολή προτάσεων έργων προβλέπεται ότι ο προσφέρων δεν μπορεί να ασκεί οικονομική δραστηριότητα και να αποκομίζει κέρδος από αυτή, ομοίως δε σε καμία από τις εν λόγω πράξεις δεν ορίζεται συγκεκριμένη αναλογία μεταξύ οικονομικών και μη οικονομικών δραστηριοτήτων. Η BSA προβάλλει επίσης ότι διαχωρίζει σαφώς τις κύριες δραστηριότητες της που δεν είναι οικονομικής φύσεως από εκείνες που είναι οικονομικής φύσεως, καθώς και τις αντίστοιχες χρηματοοικονομικές ροές.
- 18 Το αιτούν δικαστήριο διερωτάται, επομένως, ως προς την ερμηνεία που πρέπει να δοθεί στην έννοια του «οργανισμού ερευνών και διάδοσης γνώσεων» του άρθρου 2, σημείο 83, του κανονισμού 651/2014, στο οποίο παραπέμπει η λεττονική νομοθεσία, και ως προς τα κριτήρια βάσει των οποίων είναι δυνατόν να αποδοθεί σε έναν οργανισμό ο χαρακτηρισμός αυτός.
- 19 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Administratīvā rajona tiesa (διοικητικό πρωτοδικείο) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:
 - «1) Μπορεί να θεωρηθεί “οντότητα” κατά την έννοια του άρθρου 2, σημείο 83, του κανονισμού 651/2014 οργανισμός (ιδιωτικού δικαίου) που ασκεί διάφορες κύριες δραστηριότητες, στις οποίες περιλαμβάνεται και η δραστηριότητα της έρευνας, αλλά του οποίου τα έσοδα προέρχονται ως επί το πλείστον από την παροχή εκπαιδευτικών υπηρεσιών έναντι αμοιβής;
 - 2) Είναι δικαιολογημένη η εφαρμογή του κριτηρίου σχετικά με την αναλογία της χρηματοδότησης (έσοδα και δαπάνες) από τις οικονομικές και τις μη οικονομικές δραστηριότητες, προκειμένου να κριθεί κατά πόσον η οντότητα πληροί την απαίτηση του άρθρου 2, σημείο 83, του κανονισμού 651/2014, σχετικά με τον πρωταρχικό σκοπό των δραστηριοτήτων της οντότητας, ο οποίος πρέπει να είναι η ανεξάρτητη διεξαγωγή βασικής έρευνας, βιομηχανικής έρευνας ή πειραματικής ανάπτυξης ή η ευρεία διάδοση των αποτελεσμάτων των εν λόγω δραστηριοτήτων με τη διδασκαλία, τη δημοσίευση ή τη μεταφορά γνώσεων; Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, ποια θα ήταν η κατάλληλη αναλογία μεταξύ χρηματοδότησης από τις οικονομικές και χρηματοδότησης από τις μη οικονομικές δραστηριότητες, προκειμένου να διαπιστωθεί ο κύριος σκοπός των δραστηριοτήτων της οντότητας;
 - 3) Είναι δικαιολογημένη, σύμφωνα με το άρθρο 2, σημείο 83, του κανονισμού 651/2014, η εφαρμογή της απαιτήσεως περί εκ νέου επενδύσεως (επανεπενδύσεως) στην κύρια δραστηριότητα των εσόδων που προκύπτουν από την κύρια αυτή δραστηριότητα της οικείας οντότητας και είναι απαραίτητο να αξιολογούνται και περαιτέρω στοιχεία, προκειμένου να προσδιορίζεται ορθώς ο κύριος σκοπός των δραστηριοτήτων της οντότητας που υπέβαλε πρόταση έργου; Μεταβάλλεται η εκτίμηση αυτή λόγω της χρήσης των πραγματοποιηθέντων εσόδων (όταν επανεπενδύονται στην κύρια δραστηριότητα ή όταν, για παράδειγμα, στην περίπτωση ιδιώτη ιδρυτή, διανέμονται ως μερίσματα στους μετόχους), ακόμη και στην περίπτωση που το μεγαλύτερο μέρος των εσόδων προέρχεται από δίδακτρα;

- 4) Είναι καθοριστικής σημασίας το νομικό καθεστώς των μελών της οντότητας που υπέβαλε πρόταση για το οικείο έργο, προκειμένου να εκτιμηθεί εάν η εν λόγω οντότητα ανταποκρίνεται στον ορισμό του άρθρου 2, σημείο 83, του κανονισμού 651/2014, ήτοι είναι καθοριστικής σημασίας το εάν η οντότητα είναι εταιρία που έχει συσταθεί σύμφωνα με το εμπορικό δίκαιο για την άσκηση οικονομικής δραστηριότητας (δραστηριότητα έναντι αμοιβής), κερδοσκοπικού χαρακτήρα [άρθρο 1 του Komerclikums (εμπορικού κώδικα)] ή εάν τα μέλη ή οι μέτοχοί της είναι φυσικά πρόσωπα ή νομικά πρόσωπα κερδοσκοπικού χαρακτήρα (συμπεριλαμβανομένης της παροχής εκπαιδευτικών υπηρεσιών έναντι αμοιβής) ή εάν συστάθηκαν για μη κερδοσκοπικό σκοπό (για παράδειγμα, σωματείο ή ίδρυμα);
- 5) Είναι καθοριστικής σημασίας για την αξιολόγηση της οικονομικής φύσης της δραστηριότητας που ασκεί η οντότητα που υπέβαλε πρόταση έργου η αναλογία των ημεδαπών φοιτητών και των φοιτητών που είναι υπήκοοι κρατών μελών της Ένωσης σε σύγκριση με τους αλλοδαπούς φοιτητές (υπηκόους τρίτων χωρών) και το γεγονός ότι σκοπός της κύριας δραστηριότητας που ασκεί η εν λόγω οντότητα είναι η παροχή στους φοιτητές ανώτατης εκπαίδευσης και εφοδίων τα οποία θα τους καταστήσουν ανταγωνιστικούς στη διεθνή αγορά εργασίας, σύμφωνα με τις τρέχουσες διεθνείς απαιτήσεις (παράγραφος 5 του καταστατικού της προσφεύγουσας);»

Υπόθεση C-318/21

- 20 Η SSE είναι εταιρία περιορισμένης ευθύνης εδρεύουσα στη Λεττονία, με αντικείμενο, μεταξύ άλλων, την επιστημονική ανάπτυξη, μία δε από τις αποστολές της συνίσταται στη διεξαγωγή βασικής και επιστημονικής έρευνας στον τομέα οικονομικών επιστημών. Παρέχει επίσης πανεπιστημιακή και επαγγελματική τριτοβάθμια εκπαίδευση. Μοναδικός εταίρος της είναι το ίδρυμα Rīgas Ekonomikas augstskola – Stockholm School of Economics in Riga, το οποίο είναι καταχωρημένο στο μητρώο ενώσεων και ιδρυμάτων.
- 21 Με απόφαση της 22ας Μαΐου 2019, το επιστημονικό συμβούλιο Λεττονίας ενέκρινε τον κανονισμό που διέπει τη γενική πρόσκληση υποβολής προτάσεων έργων βασικής και εφαρμοσμένης έρευνας για το 2019, στο πλαίσιο της οποίας η SSE υπέβαλε πρόταση έργου.
- 22 Με απόφαση της 19ης Σεπτεμβρίου 2019, το επιστημονικό συμβούλιο Λεττονίας απέρριψε την πρόταση έργου της SSE ως μη επιλέξιμη για χρηματοδότηση, με την αιτιολογία ότι η SSE δεν μπορούσε να θεωρηθεί επιστημονικός οργανισμός κατά την έννοια του διατάγματος 725, καθόσον δεν ενέπιπτε στον ορισμό της έννοιας του «οργανισμού έρευνας και διάδοσης γνώσεων» του άρθρου 2, σημείο 83, του κανονισμού 651/2014.
- 23 Η απόφαση αυτή στηριζόταν κυρίως στο γεγονός ότι από την πρόταση έργου της SSE προέκυπτε ότι, κατά τη διάρκεια του 2018, το ποσοστό του κύκλου εργασιών που προερχόταν από τις μη οικονομικές δραστηριότητες της SSE σε σχέση με εκείνο του κύκλου εργασιών που προερχόταν από τις οικονομικές δραστηριότητές της ανερχόταν σε 34 % έναντι 66 %.
- 24 Το επιστημονικό συμβούλιο Λεττονίας συνήγαγε εξ αυτού ότι η κύρια δραστηριότητα της SSE ήταν εμπορικής φύσεως και ότι δεν μπορούσε να θεωρηθεί ότι ο πρωταρχικός σκοπός της ήταν η διεξαγωγή ανεξάρτητης βασικής έρευνας, βιομηχανικής έρευνας ή πειραματικής ανάπτυξης ή η ευρεία διάδοση των αποτελεσμάτων των δραστηριοτήτων αυτών με τη διδασκαλία, τη δημοσίευση ή τη μεταφορά γνώσεων. Έκρινε επίσης ότι ούτε τα έγγραφα που είχε υποβάλει η SSE περιείχαν πληροφορίες από τις οποίες να προκύπτει ότι όλα τα έσοδα της SSE από την κύρια δραστηριότητά της θα επανεπενδύονταν στη συγκεκριμένη δραστηριότητα.

- 25 Η SSE προσέβαλε την απορριπτική απόφαση του επιστημονικού συμβουλίου Λεττονίας ενώπιον του Administratīvā rajona tiesa (διοικητικού πρωτοδικείου), υποστηρίζοντας, μεταξύ άλλων, ότι πληρούσε τις απαιτήσεις του διατάγματος 725, καθόσον ήταν εγγεγραμμένη στο μητρώο επιστημονικών οργανισμών και η κύρια δραστηριότητά της δεν ήταν οικονομικής φύσεως. Συναφώς, η SSE προσκόμισε έγγραφα που αποδείκνυαν ότι οι χρηματοοικονομικές ροές που προέρχονταν από την κύρια δραστηριότητα της δεν συνδέονταν με τις οικονομικές δραστηριότητές της και ότι τα κέρδη που προέρχονταν από τις οικονομικές δραστηριότητές της είχαν επανεπενδυθεί στην κύρια δραστηριότητα του ερευνητικού οργανισμού.
- 26 Με απόφαση της 8ης Ιουνίου 2020, το Administratīvā rajona tiesa (διοικητικό πρωτοδικείο) απέρριψε την προσφυγή της SSE. Μολονότι δέχθηκε ότι η επιστημονική δραστηριότητα αποτελούσε έναν από τους τομείς δραστηριότητας της SSE, το εν λόγω δικαστήριο επισήμανε ότι από την έκθεση του κύκλου εργασιών της SSE για το έτος 2018 προέκυπτε ότι τα έσοδα και οι δαπάνες που συνδέονταν με τις οικονομικές δραστηριότητές της ήταν υψηλότερα από εκείνα που συνδέονταν με τις δραστηριότητές της οι οποίες δεν ήταν οικονομικής φύσεως. Κατά συνέπεια, συνήγαγε ότι η SSE δεν ήταν επιστημονικός οργανισμός δυνάμενος να λάβει κρατική χρηματοδότηση για τη διεξαγωγή βασικής και εφαρμοσμένης έρευνας.
- 27 Η SSE άσκησε έφεση κατά της αποφάσεως αυτής ενώπιον του Administratīvā apgabaltiesa (διοικητικού εφετείου, Λεττονία).
- 28 Το εν λόγω δικαστήριο διατηρεί αμφιβολίες ως προς τις εκτιμήσεις του επιστημονικού συμβουλίου Λεττονίας και του Administratīvā rajona tiesa (διοικητικού πρωτοδικείου). Εκτιμά ότι, αν έπρεπε να γίνουν δεκτά τα υπ' αυτών τεθέντα κριτήρια για τη χορήγηση ενισχύσεων σε επιστημονικό οργανισμό –κριτήρια σύμφωνα με τα οποία τα έσοδα και οι δαπάνες που συνδέονται με τις οικονομικές δραστηριότητές του πρέπει να είναι χαμηλότερα από εκείνα που συνδέονται με τις μη οικονομικές δραστηριότητες–, τα ιδιωτικά ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης δεν θα μπορούσαν να λάβουν κρατικές ενισχύσεις υπέρ της έρευνας, όπερ θα συνεπαγόταν διαφορετική μεταχείριση εις βάρος τους.
- 29 Το Administratīvā apgabaltiesa (διοικητικό εφετείο) εκτιμά ότι ο κανονισμός 651/2014 δεν ορίζει με σαφήνεια αν δικαιολογείται, για τον χαρακτηρισμό μιας οντότητας ως «οργανισμού έρευνας και διάδοσης γνώσεων», να λαμβάνεται υπόψη το ποσοστό των εσόδων και των δαπανών της οντότητας αυτής που συνδέονται με τις οικονομικές και τις μη οικονομικές δραστηριότητές της.
- 30 Εκτιμά ότι η επίλυση της διαφοράς της οποίας έχει επιληφθεί εξαρτάται από την εκ μέρους του Δικαστηρίου ερμηνεία του άρθρου 2, σημείο 83, του κανονισμού 651/2014.
- 31 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Administratīvā apgabaltiesa (διοικητικό εφετείο) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:
- «1) Πρέπει το άρθρο 2, σημείο 83, του κανονισμού [651/2014] να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι μια οντότητα (όπως πανεπιστήμια ή ερευνητικά ινστιτούτα, οργανισμοί μεταφοράς τεχνολογίας, ενδιαμέσοι φορείς καινοτομίας, ερευνητικοί συνεργαζόμενοι φορείς με φυσική ή εικονική παρουσία), στους σκοπούς της οποίας συμπεριλαμβάνεται η ανεξάρτητη διεξαγωγή βασικής έρευνας, βιομηχανικής έρευνας ή πειραματικής ανάπτυξης ή η ευρεία διάδοση των αποτελεσμάτων των εν λόγω δραστηριοτήτων με τη διδασκαλία, τη

δημοσίευση ή τη μεταφορά γνώσεων, αλλά της οποίας η χρηματοδότηση πραγματοποιείται ως επί το πλείστον από έσοδα που προέρχονται από οικονομικές δραστηριότητες, μπορεί να θεωρηθεί ως οργανισμός έρευνας και διάδοσης γνώσεων;

- 2) Είναι δικαιολογημένη η εφαρμογή του κριτηρίου σχετικά με την αναλογία της χρηματοδότησης (έσοδα και δαπάνες) από τις οικονομικές και τις μη οικονομικές δραστηριότητες, προκειμένου να κριθεί κατά πόσον η οντότητα πληροί την προϋπόθεση του άρθρου 2, σημείο 83, του κανονισμού [651/2014], σχετικά με τον πρωταρχικό σκοπό των δραστηριοτήτων της οντότητας, ο οποίος πρέπει να είναι η ανεξάρτητη διεξαγωγή βασικής έρευνας, βιομηχανικής έρευνας ή πειραματικής ανάπτυξης ή η ευρεία διάδοση των αποτελεσμάτων των εν λόγω δραστηριοτήτων με τη διδασκαλία, τη δημοσίευση ή τη μεταφορά γνώσεων;
- 3) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο δεύτερο ερώτημα, ποια πρέπει να είναι η αναλογία μεταξύ χρηματοδότησης από τις οικονομικές και χρηματοδότησης από τις μη οικονομικές δραστηριότητες, προκειμένου να διαπιστωθεί εάν ο πρωταρχικός σκοπός των δραστηριοτήτων της οντότητας είναι η ανεξάρτητη διεξαγωγή βασικής έρευνας, βιομηχανικής έρευνας ή πειραματικής ανάπτυξης ή η ευρεία διάδοση των αποτελεσμάτων των εν λόγω δραστηριοτήτων με τη διδασκαλία, τη δημοσίευση ή τη μεταφορά γνώσεων;
- 4) Πρέπει ο κανόνας που προβλέπεται στο άρθρο 2, σημείο 83 του κανονισμού [651/2014], σύμφωνα με τον οποίο οι επιχειρήσεις που μπορούν να επηρεάσουν αποφασιστικά την οντότητα η οποία υποβάλλει πρόταση έργου, π.χ. με την ιδιότητα του μετόχου ή του μέλους, δεν επιτρέπεται να έχουν προνομιακή πρόσβαση στα ερευνητικά της αποτελέσματα, να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι τα μέλη ή οι μέτοχοι της εν λόγω οντότητας μπορούν να είναι είτε φυσικά ή νομικά πρόσωπα κερδοσκοπικού χαρακτήρα (συμπεριλαμβανομένου του σκοπού της παροχής εκπαιδευτικών υπηρεσιών έναντι αμοιβής) είτε νομικά πρόσωπα μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα (όπως σωματείο ή ίδρυμα);»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Προκαταρκτικές παρατηρήσεις

- 32 Κατά πάγια νομολογία, στο πλαίσιο της συνεργασίας μεταξύ του Δικαστηρίου και των εθνικών δικαστηρίων την οποία καθιερώνει το άρθρο 267 ΣΛΕΕ, εναπόκειται αποκλειστικώς στο εθνικό δικαστήριο, το οποίο έχει επιληφθεί της διαφοράς και φέρει την ευθύνη της δικαστικής αποφάσεως που πρόκειται να εκδοθεί, να εκτιμήσει, λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαιτερότητες της υπόθεσης, τόσο την αναγκαιότητα της προδικαστικής αποφάσεως για την έκδοση της δικής του αποφάσεως όσο και το λυσιτελές των ερωτημάτων που υποβάλλει στο Δικαστήριο. Συνεπώς, εφόσον τα υποβληθέντα προδικαστικά ερωτήματα αφορούν την ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης, το Δικαστήριο υποχρεούται κατ' αρχήν να απαντήσει (απόφαση της 10ης Δεκεμβρίου 2020, J & S Service, C-620/19, EU:C:2020:1011, σκέψη 31 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 33 Επομένως, τα προδικαστικά ερωτήματα που αφορούν το δίκαιο της Ένωσης τεκμαίρονται λυσιτελή. Το Δικαστήριο μπορεί να αρνηθεί να αποφανθεί επί προδικαστικού ερωτήματος που έχει υποβληθεί από εθνικό δικαστήριο μόνον όταν είναι πρόδηλο ότι η ζητούμενη ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης ουδεμία σχέση έχει με το υποστατό ή με το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης, όταν το πρόβλημα είναι υποθετικής φύσεως ή, ακόμη, όταν το Δικαστήριο δεν

διαθέτει τα πραγματικά και νομικά στοιχεία τα οποία είναι αναγκαία προκειμένου να δώσει χρήσιμη απάντηση στα ερωτήματα που του έχουν υποβληθεί (απόφαση της 24ης Φεβρουαρίου 2022, Tiketa, C-536/20, EU:C:2022:112, σκέψη 39 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

- 34 Στις υπό κρίση υποθέσεις, ζητείται από το Δικαστήριο να ερμηνεύσει το άρθρο 2, σημείο 83, του κανονισμού 651/2014, το οποίο ορίζει την έννοια του «οργανισμού έρευνας και διάδοσης γνώσεων». Εντούτοις, τα αιτούντα δικαστήρια υπέβαλαν τις αιτήσεις τους προδικαστικής αποφάσεως στο πλαίσιο διαφορών σχετικών με την εφαρμογή του διατάγματος 725 και όσον αφορά τη χορήγηση δημόσιας χρηματοδότησης για τη βασική και εφαρμοσμένη έρευνα, από το επιστημονικό συμβούλιο Λεττονίας. Όπως επισημαίνουν τα δικαστήρια αυτά, το σημείο 2.7 του διατάγματος 725 παραπέμπει, κατά τρόπο σαφή και ανεπιφύλακτο, στο άρθρο 2, σημείο 83, του κανονισμού 651/2014 και διευκρινίζει ότι, για να είναι επιλέξιμοι για δημόσια χρηματοδότηση βασικής έρευνας από το επιστημονικό συμβούλιο Λεττονίας, οι προσφέροντες πρέπει να εμπίπτουν στον ορισμό του οργανισμού έρευνας και διάδοσης γνώσεων, όπως αυτός απαντά στο άρθρο 2, σημείο 83, του κανονισμού 651/2014. Δεδομένου ότι, όπως τα εν λόγω δικαστήρια έχουν εκθέσει επαρκώς, η επίλυση των διαφορών των κύριων δικών εξαρτάται από την ερμηνεία της συγκεκριμένης διάταξης του κανονισμού 651/2014, το να δοθεί απάντηση από το Δικαστήριο στα υποβληθέντα προδικαστικά ερωτήματα κρίνεται αναγκαίο για να μπορέσουν τα δικαστήρια αυτά να εκδώσουν τις αποφάσεις τους.
- 35 Συναφώς, πρέπει επίσης να υπομνησθεί ότι το Δικαστήριο έχει κρίνει παραδεκτές αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως που αφορούσαν διατάξεις του δικαίου της Ένωσης σε περιπτώσεις που τα πραγματικά περιστατικά της κύριας δίκης δεν ενέπιπταν μεν στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης, πλην όμως οι διατάξεις αυτές, χωρίς τροποποίηση του αντικείμενου ή της εμβέλειάς τους, είχαν καταστεί εφαρμοστές από το εθνικό δίκαιο λόγω ευθείας και ανεπιφύλακτης παραπομπής του εθνικού δικαίου στο περιεχόμενό τους. Επίσης, το Δικαστήριο έχει κρίνει παγίως ότι, σε τέτοιες περιπτώσεις, υφίσταται πρόδηλο συμφέρον της έννομης τάξης της Ένωσης για ομοιόμορφη ερμηνεία των διατάξεων που προέρχονται από το δίκαιο της Ένωσης προς αποφυγή ερμηνευτικών αποκλίσεων στο μέλλον (πρβλ. αποφάσεις της 18ης Οκτωβρίου 1990, Dzodzi, C-297/88 και C-197/89, EU:C:1990:360, σκέψεις 36 και 37· της 24ης Οκτωβρίου 2019, Belgische Staat, C-469/18 και C-470/18, EU:C:2019:895, σκέψεις 21 έως 23 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία, καθώς και της 10ης Δεκεμβρίου 2020, J & S Service, C-620/19, EU:C:2020:1011, σκέψεις 34, 44 και 45).
- 36 Από τις αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως προκύπτει ότι οι λεττονικές αρχές, παραπέμποντας, στο σημείο 2.7 του διατάγματος 725, κατά τρόπο ευθύ και ανεπιφύλακτο στο άρθρο 2, σημείο 83, του κανονισμού 651/2014 στο πλαίσιο του καθορισμού των κριτηρίων επιλεξιμότητας για τη λήψη δημόσιας χρηματοδότησης βασικής έρευνας, θέλησαν να διασφαλίσουν την αντιστοιχία μεταξύ του εθνικού δικαίου και του σχετικού δικαίου της Ένωσης καθώς και τη συμβατότητα του συστήματός τους δημόσιας χρηματοδότησης όσον αφορά τη βασική έρευνα προς τους κανόνες του δικαίου της Ένωσης περί κρατικών ενισχύσεων, οπότε η εν λόγω παραπομπή δεν τροποποιεί ούτε το αντικείμενο ούτε την εμβέλεια της διάταξης.
- 37 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Δικαστήριο πρέπει να απαντήσει στο πρώτο, στο δεύτερο, στο τρίτο και στο τέταρτο προδικαστικό ερώτημα τα οποία υποβλήθηκαν στο πλαίσιο εκάστης των υπό κρίση υποθέσεων, καθόσον αφορούν την ερμηνεία που πρέπει να δοθεί στο άρθρο 2, σημείο 83, του κανονισμού 651/2014.

- 38 Εντούτοις, όσον αφορά το πέμπτο προδικαστικό ερώτημα στην υπόθεση C-164/21, το οποίο αφορά το κατά πόσον η καταγωγή των φοιτητών που δέχεται μια οντότητα και το είδος εκπαίδευσης που αυτή παρέχει αποτελούν κρίσιμα κριτήρια για τον χαρακτηρισμό της ως οργανισμού έρευνας και διάδοσης γνώσεων, διαπιστώνεται ότι το ερώτημα αυτό έχει υποθετικό χαρακτήρα καθόσον το αιτούν δικαστήριο δεν εκθέτει με επαρκή σαφήνεια και ακρίβεια ποιοι λόγοι το οδήγησαν να υποβάλει το συγκεκριμένο ερώτημα και σε ποιον βαθμό είναι αναγκαίο να δοθεί απάντηση σε αυτό για την επίλυση της διαφοράς της οποίας έχει επιληφθεί.
- 39 Ειδικότερα, στην υπόθεση C-164/21, η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δεν αναφέρει για ποιον λόγο τα κριτήρια τα οποία αφορά το εν λόγω ερώτημα ασκούν επιρροή στο πλαίσιο της διαδικασίας της κύριας δίκης –για παράδειγμα επειδή στηρίχθηκε σε αυτά η απόφαση του επιστημονικού συμβουλίου Λεττονίας ή επειδή προβλήθηκαν από την BSA στο πλαίσιο της προσφυγής της ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου. Συνεπώς, το πέμπτο προδικαστικό ερώτημα στην υπόθεση C-164/21 πρέπει να κριθεί απαράδεκτο.

Επί του πρώτου και του δεύτερου προδικαστικού ερωτήματος στην υπόθεση C-164/21, καθώς και επί του πρώτου, του δεύτερου και του τρίτου προδικαστικού ερωτήματος στην υπόθεση C-318/21

- 40 Με το πρώτο και το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα στην υπόθεση C-164/21 καθώς και με το πρώτο, το δεύτερο και το τρίτο προδικαστικό ερώτημα στην υπόθεση C-318/21, τα οποία πρέπει να συνεξεταστούν, τα αιτούντα δικαστήρια ζητούν, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 2, σημείο 83, του κανονισμού 651/2014 έχει την έννοια ότι μπορεί να θεωρηθεί ως «οργανισμός έρευνας και μετάδοσης γνώσεων», κατά τη διάταξη αυτή, οντότητα ιδιωτικού δικαίου η οποία ασκεί πλείονες δραστηριότητες, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται και η έρευνα, αλλά της οποίας τα έσοδα προέρχονται κατά το μεγαλύτερο μέρος τους από οικονομικές δραστηριότητες, όπως είναι η παροχή εκπαιδευτικών υπηρεσιών έναντι αμοιβής.
- 41 Συνεπώς, τα αιτούντα δικαστήρια υποβάλλουν στο Δικαστήριο ερώτημα ως προς την ερμηνεία που πρέπει να δοθεί στην έννοια του «οργανισμού έρευνας και διάδοσης γνώσεων», όπως αυτή ορίζεται στο άρθρο 2, σημείο 83, του κανονισμού 651/2014, και ως προς τα κριτήρια βάσει των οποίων είναι δυνατόν να αποδοθεί σε έναν οργανισμό ο χαρακτηρισμός αυτός.
- 42 Κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, για την ερμηνεία διάταξης του δικαίου της Ένωσης πρέπει να λαμβάνεται υπόψη όχι μόνο το γράμμα της, αλλά και το πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται και οι σκοποί που επιδιώκονται με τη ρύθμιση της οποίας αποτελεί μέρος (απόφαση της 26ης Φεβρουαρίου 2019, Rimšēničs και ΕΚΤ κατά Λεττονίας, C-202/18 και C-238/18, EU:C:2019:139, σκέψη 45 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 43 Κατά τον ορισμό που παρέχεται στο άρθρο 2, σημείο 83, του κανονισμού 651/2014, ο οργανισμός έρευνας και διάδοσης γνώσεων είναι «οντότητα (όπως πανεπιστήμια ή ερευνητικά ινστιτούτα, οργανισμοί μεταφοράς τεχνολογίας, ενδιαμέσοι φορείς καινοτομίας, ερευνητικοί συνεργαζόμενοι φορείς με φυσική ή εικονική παρουσία), ανεξάρτητα από το νομικό καθεστώς της (δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου) ή τον τρόπο χρηματοδότησής της, πρωταρχικός σκοπός της οποίας είναι η ανεξάρτητη διεξαγωγή βασικής έρευνας, βιομηχανικής έρευνας ή πειραματικής ανάπτυξης ή η ευρεία διάδοση των αποτελεσμάτων των εν λόγω δραστηριοτήτων με τη διδασκαλία, τη δημοσίευση ή τη μεταφορά γνώσεων».

- 44 Η ίδια διάταξη διευκρινίζει επιπλέον ότι, στην περίπτωση που η οντότητα αυτή ασκεί επίσης οικονομικές δραστηριότητες, η χρηματοδότηση, οι δαπάνες και τα έσοδα από τις οικονομικές αυτές δραστηριότητες πρέπει να δηλώνονται χωριστά. Περαιτέρω, ορίζει ότι οι επιχειρήσεις που μπορούν να επηρεάσουν αποφασιστικά μια οντότητα του είδους αυτού, π.χ. με την ιδιότητα του μετόχου ή του μέλους, δεν επιτρέπεται να έχουν προνομιακή πρόσβαση στα ερευνητικά της αποτελέσματα.
- 45 Από τη γραμματική ερμηνεία του άρθρου 2, σημείο 83, του κανονισμού 651/2014 προκύπτει ότι το βασικό κριτήριο για τον χαρακτηρισμό μιας οντότητας ως οργανισμού έρευνας και διάδοσης γνώσεων είναι ο πρωταρχικός σκοπός τον οποίον επιδιώκει και ο οποίος απαιτείται να συνίσταται είτε στην ανεξάρτητη διεξαγωγή βασικής έρευνας, βιομηχανικής έρευνας ή πειραματικής ανάπτυξης είτε στην ευρεία διάδοση των αποτελεσμάτων των εν λόγω δραστηριοτήτων με τη διδασκαλία, τη δημοσίευση ή τη μεταφορά γνώσεων.
- 46 Πρώτον, όσον αφορά την έννοια του «πρωταρχικού σκοπού», διαπιστώνεται ότι ο κανονισμός 651/2014 δεν την ορίζει. Εναπόκειται, επομένως, στο Δικαστήριο να προσδιορίσει τη σημασία και το περιεχόμενό της σύμφωνα με το σύνηθες νόημά της στην καθημερινή γλώσσα [πρβλ. απόφαση της 5ης Φεβρουαρίου 2020, *Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid* (Ναυτολόγηση των ναυτικών στον λιμένα του Ρότερνταμ), C-341/18, EU:C:2020:76, σκέψη 42 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία]. Στην καθημερινή γλώσσα, ο σκοπός μιας οντότητας αναφέρεται στον στόχο τον οποίον αυτή επιδιώκει να επιτύχει και το επίθετο «πρωταρχικός» τονίζει την υψηλότερη σπουδαιότητα του οικείου σκοπού και, επομένως, ότι αυτός υπερτερεί έναντι των ενδεχόμενων άλλων σκοπών τους οποίους επιδιώκει η συγκεκριμένη οντότητα.
- 47 Από την άποψη αυτή, από τη χρήση της έννοιας του «πρωταρχικού σκοπού» στο άρθρο 2, σημείο 83, του κανονισμού 651/2014 συνάγεται ότι ένας οργανισμός έρευνας και διάδοσης γνώσεων, κατά τη διάταξη αυτή, μπορεί να επιδιώκει πλείονες σκοπούς και να ασκεί διάφορα είδη δραστηριοτήτων, υπό την προϋπόθεση ότι, μεταξύ των διάφορων αυτών σκοπών, η διεξαγωγή ανεξάρτητων δραστηριοτήτων έρευνας ή ευρείας διάδοσης των αποτελεσμάτων των εν λόγω δραστηριοτήτων συνιστά τον κύριο σκοπό, ήτοι τον προεξέχοντα σε σχέση με τους ενδεχόμενους άλλους σκοπούς τους οποίους επιδιώκει ο συγκεκριμένος οργανισμός.
- 48 Η ερμηνεία αυτή, κατά την οποία το άρθρο 2, σημείο 83, του κανονισμού 651/2014 και η έννοια του «πρωταρχικού σκοπού» στην οποία στηρίζεται η συγκεκριμένη διάταξη δεν εμποδίζουν έναν οργανισμό έρευνας και διάδοσης γνώσεων να ασκεί και άλλες δραστηριότητες, ενδεχομένως οικονομικής φύσεως, όπως εκπαιδευτικές δραστηριότητες έναντι αμοιβής, εφόσον οι δραστηριότητες αυτές διατηρούν δευτερεύοντα χαρακτήρα, μη προεξέχοντα σε σχέση με τις κύριες δραστηριότητες –γενικώς μη οικονομικού χαρακτήρα– ανεξάρτητης έρευνας ή διάδοσης των αποτελεσμάτων της έρευνας αυτής, επιρρωννύεται από την αιτιολογική σκέψη 49 του κανονισμού και το σημείο 20 της ανακοίνωσης της Επιτροπής του 2014, εκ των οποίων προκύπτει ότι οι ερευνητικοί οργανισμοί ή οι ερευνητικές υποδομές μπορούν να ασκούν τόσο οικονομικές όσο και μη οικονομικές δραστηριότητες.
- 49 Δεύτερον, όσον αφορά τις δραστηριότητες που ασκούνται προς επίτευξη του πρωταρχικού σκοπού της οντότητας, ενώ το γράμμα του άρθρου 2, σημείο 83, του κανονισμού 651/2014 και η χρήση του παρατακτικού συνδέσμου «ή» αφήνουν να εννοηθεί ότι οι οργανισμοί έρευνας και διάδοσης γνώσεων δεν πρέπει κατ' ανάγκη να πραγματοποιούν σωρευτικώς δραστηριότητες έρευνας και δραστηριότητες διάδοσης αποτελεσμάτων, αντιθέτως η φράση «των αποτελεσμάτων των εν λόγω δραστηριοτήτων» συνεπάγεται κατ' ανάγκην ότι οι δραστηριότητες διάδοσης γνώσεων του οργανισμού δεν μπορούν να αφορούν αδιακρίτως τα αποτελέσματα κάθε είδους

έρευνας, ακόμη και ουδόλως συνδεδεμένης με την οικεία οντότητα, αλλά απαιτείται να αφορούν, τουλάχιστον εν μέρει, τα αποτελέσματα των δραστηριοτήτων έρευνας τις οποίες διεξάγει η ίδια η οντότητα.

- 50 Από τα στοιχεία αυτά προκύπτει ότι, για να χαρακτηριστεί ως «οργανισμός έρευνας και διάδοσης γνώσεων», κατά την έννοια του άρθρου 2, σημείο 83, του κανονισμού 651/2014, μια οντότητα πρέπει να ασκεί ανεξάρτητες δραστηριότητες έρευνας, συμπληρούμενες ενδεχομένως από δραστηριότητες διάδοσης των αποτελεσμάτων των συγκεκριμένων δραστηριοτήτων έρευνας.
- 51 Κατά συνέπεια, ιδρύματα αποκλειστικά αφιερωμένα σε δραστηριότητες εκπαίδευσης και κατάρτισης τα οποία προβαίνουν σε διάδοση, εν γένει, του τρέχοντος σταδίου εξέλιξης της επιστήμης δεν μπορούν να χαρακτηριστούν ως οργανισμοί έρευνας και διάδοσης γνώσεων. Η ερμηνεία αυτή ενισχύεται από τον σκοπό και τη γενική οικονομία του κανονισμού 651/2014 και του καθεστώτος που αυτός θεσπίζει όσον αφορά τις ενισχύσεις για την έρευνα και ανάπτυξη και την καινοτομία, αντικείμενο των οποίων δεν μπορεί, όπως προκύπτει ιδίως από τις αιτιολογικές σκέψεις 45, 47 και 48 του κανονισμού, να είναι η απαλλαγή ενισχύσεων που χορηγούνται σε οντότητες αφιερωμένες αποκλειστικά στη διδασκαλία και στη διάδοση γενικών γνώσεων, ουδόλως συνδεδεμένων με ερευνητικές δραστηριότητες τις οποίες, άλλωστε, οι εν λόγω οντότητες δεν ασκούν.
- 52 Τρίτον, όσον αφορά τα κριτήρια βάσει των οποίων πρέπει να εκτιμάται η συνδρομή της ουσιώδους προϋπόθεσης του πρωταρχικού σκοπού μιας οντότητας για τον χαρακτηρισμό της ως «οργανισμού έρευνας και διάδοσης γνώσεων», κατά την έννοια του άρθρου 2, σημείο 83, του κανονισμού 651/2014, διαπιστώνεται κατ' αρχάς ότι τα ως άνω κριτήρια δεν ορίζονται στο εν λόγω άρθρο 2, σημείο 83. Συνάγεται εξ αυτού ότι η συγκεκριμένη διάταξη επιτρέπει, για τον προσδιορισμό του πρωταρχικού σκοπού μιας οντότητας, τη συνεκτίμηση όλων των κριτηρίων που ασκούν επιρροή συναφώς, όπως είναι το εφαρμοστέο ρυθμιστικό πλαίσιο ή το καταστατικό της οντότητας.
- 53 Συναφώς, το Δικαστήριο ερωτάται ως προς τον καθοριστικό χαρακτήρα της διάρθρωσης του κύκλου εργασιών μιας οντότητας και του μεριδίου που καταλαμβάνουν σ' αυτόν τα έσοδα που προέρχονται από τις οικονομικές δραστηριότητες της οντότητας, για την εκτίμηση του πρωταρχικού σκοπού τον οποίον επιδιώκει. Τα αιτούντα δικαστήρια διερωτώνται ιδίως αν το γεγονός ότι μια οντότητα αντλεί άνω του ημίσεος των εσόδων της από τέτοιες οικονομικές δραστηριότητες συνεπάγεται κατ' ανάγκην ότι δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως «οργανισμός έρευνας και διάδοσης γνώσεων», κατά την έννοια του άρθρου 2, σημείο 83, του κανονισμού 651/2014.
- 54 Επί του ζητήματος αυτού, διαπιστώνεται κατ' αρχάς ότι το άρθρο 2, σημείο 83, του κανονισμού 651/2014 δεν επιβάλλει καμία απαίτηση όσον αφορά τη διάρθρωση και την προέλευση της χρηματοδότησης των δραστηριοτήτων της οντότητας στο πλαίσιο του προσδιορισμού του πρωταρχικού σκοπού της και του χαρακτηρισμού της ως «οργανισμού έρευνας και διάδοσης γνώσεων». Η διάταξη αυτή διευκρινίζει μάλιστα ότι για τον χαρακτηρισμό αυτό δεν λαμβάνεται υπόψη ο τρόπος χρηματοδότησης της οντότητας ή το νομικό καθεστώς της ως δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου.
- 55 Επιπλέον, η απαίτηση περί χωριστής λογιστικής καταχώρισης την οποία επιβάλλει το άρθρο 2, σημείο 83, του κανονισμού 651/2014 επιβεβαιώνει ότι ένας οργανισμός έρευνας και διάδοσης γνώσεων μπορεί επίσης να ασκεί δραστηριότητες οικονομικής φύσεως παράγουσες έσοδα.

- 56 Τέλος, όπως υπογραμμίζουν η Λεττονική και η Ολλανδική Κυβέρνηση καθώς και η Επιτροπή, διαπιστώνεται ότι το κριτήριο της διάρθρωσης του κύκλου εργασιών μιας οντότητας και του μεριδίου που καταλαμβάνουν σε αυτόν, αντιστοίχως, τα έσοδα που προέρχονται από τις οικονομικές δραστηριότητες της οντότητας και εκείνα που προέρχονται από δραστηριότητες – γενικώς μη οικονομικού χαρακτήρα– έρευνας και διάδοσης των αποτελεσμάτων της έρευνας αυτής, μπορεί, αν ληφθεί υπόψη μεμονωμένα, να δώσει διαστρεβλωμένη εικόνα των πραγματικών δραστηριοτήτων μιας οντότητας και του πρωταρχικού σκοπού της, επί παραδείγματι λόγω υποτίμησης της πραγματικής σημασίας μιας δραστηριότητας η οποία παράγει περιορισμένα μόνον έσοδα.
- 57 Ως εκ τούτου, πρέπει να γίνει δεκτό ότι το κριτήριο της διάρθρωσης του κύκλου εργασιών μιας οντότητας και του μεριδίου που καταλαμβάνουν σε αυτόν τα έσοδα που προέρχονται από τις οικονομικές δραστηριότητες της οντότητας δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως το μοναδικό καθοριστικό κριτήριο για τον προσδιορισμό του πρωταρχικού σκοπού της εν λόγω οντότητας στο πλαίσιο του ενδεχόμενου χαρακτηρισμού της ως οργανισμού έρευνας και διάδοσης γνώσεων.
- 58 Εντούτοις, το άρθρο 2, σημείο 83, του κανονισμού 651/2014 δεν αποκλείει να λαμβάνεται υπόψη το κριτήριο αυτό, στο ευρύτερο πλαίσιο της ανάλυσης του συνόλου των περιστάσεων που ασκούν επιρροή συναφώς, ως μία μεταξύ πλειόνων ενδείξεων του πρωταρχικού σκοπού τον οποίον επιδιώκει μια οντότητα.
- 59 Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των ανωτέρω σκέψεων, στο πρώτο και στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα στην υπόθεση C-164/21 και στο πρώτο, στο δεύτερο και στο τρίτο προδικαστικό ερώτημα στην υπόθεση C-318/21 πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 2, σημείο 83, του κανονισμού 651/2014 έχει την έννοια ότι μπορεί να θεωρηθεί ως «οργανισμός έρευνας και διάδοσης γνώσεων», κατά τη διάταξη αυτή, οντότητα ιδιωτικού δικαίου η οποία ασκεί πλείονες δραστηριότητες, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται και η έρευνα, αλλά της οποίας τα έσοδα προέρχονται κατά το μεγαλύτερο μέρος τους από οικονομικές δραστηριότητες, όπως είναι η παροχή εκπαιδευτικών υπηρεσιών έναντι αμοιβής, υπό την προϋπόθεση ότι μπορεί να αποδειχθεί, υπό το πρίσμα του συνόλου των περιστάσεων της υπό κρίση υπόθεσης που ασκούν επιρροή συναφώς, ότι πρωταρχικός της σκοπός είναι η ανεξάρτητη διεξαγωγή βασικής έρευνας, βιομηχανικής έρευνας ή πειραματικής ανάπτυξης, δραστηριότητες τις οποίες συμπληρώνουν ενδεχομένως αυτές της διάδοσης των αποτελεσμάτων των εν λόγω δραστηριοτήτων έρευνας με τη διδασκαλία, τη δημοσίευση ή τη μεταφορά γνώσεων. Στο πλαίσιο αυτό, δεν μπορεί να απαιτηθεί από μια τέτοια οντότητα να αντλεί ορισμένο ποσοστό των εσόδων της από μη οικονομικές δραστηριότητες έρευνας και διάδοσης γνώσεων.

Επί του τρίτου προδικαστικού ερωτήματος στην υπόθεση C-164/21

- 60 Με το τρίτο προδικαστικό ερώτημα στην υπόθεση C-164/21, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 2, σημείο 83, του κανονισμού 651/2014 έχει την έννοια ότι είναι αναγκαίο μια οντότητα να επανεπενδύει τα έσοδα που προέρχονται από την κύρια δραστηριότητά της στην ίδια αυτή δραστηριότητα, προκειμένου να μπορεί να θεωρηθεί ως «οργανισμός έρευνας και διάδοσης γνώσεων», κατά την εν λόγω διάταξη.
- 61 Κατ' αρχάς, διαπιστώνεται ότι το άρθρο 2, σημείο 83, του κανονισμού 651/2014, πέραν της υποχρέωσης της χωριστής λογιστικής καταχώρισης της χρηματοδότησης, των δαπανών και των εσόδων από τυχόν οικονομικές δραστηριότητες μιας οντότητας, δεν επιβάλλει, για τον χαρακτηρισμό της ως οργανισμού έρευνας και διάδοσης γνώσεων, καμία απαίτηση σχετικά με την εκ μέρους της χρήση και την ενδεχόμενη επανεπένδυση των εσόδων της.

- 62 Συναφώς, παρατηρείται εν συνεχεία, όπως επισημαίνουν η Ολλανδική Κυβέρνηση και η Επιτροπή στις παρατηρήσεις τους, ότι μια τέτοια απαίτηση επανεπένδυσης των εσόδων ίσχυε υπό το προϊσχύσαν καθεστώς του κανονισμού 800/2008, του οποίου το άρθρο 30, σημείο 1, όριζε, μεταξύ άλλων, ότι «όλα τα κέρδη πρέπει να επανεπενδύονται στις δραστηριότητες αυτές [της έρευνας], στη διάδοση των αποτελεσμάτων τους ή στη διδασκαλία», και ότι η απαίτηση αυτή δεν περιλήφθηκε στον κανονισμό 651/2014.
- 63 Τέλος, αντιθέτως προς όσα υποστηρίζει η Λεττονική Κυβέρνηση, μια τέτοια απαίτηση επανεπένδυσης δεν μπορεί να συναχθεί από το σημείο 19, στοιχείο β', της ανακοίνωσης της Επιτροπής του 2014, το οποίο, αντιθέτως προς το σημείο 19, στοιχείο α', της ανακοίνωσης, δεν έχει ως αντικείμενο τον χαρακτηρισμό των κύριων δραστηριοτήτων των ερευνητικών οργανισμών, αλλά αφορά αποκλειστικώς τον χαρακτηρισμό των δραστηριοτήτων μεταφοράς γνώσεων. Το εν λόγω σημείο 19, στοιχείο β', αναφέρεται στην απαίτηση επανεπένδυσης εσόδων στις κύριες δραστηριότητες του ερευνητικού οργανισμού μόνο για να προσδιορίσει τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες οι δραστηριότητες μεταφοράς γνώσεων μπορούν να χαρακτηριστούν ως «μη οικονομικές».
- 64 Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των ανωτέρω σκέψεων, στο τρίτο προδικαστικό ερώτημα στην υπόθεση C-164/21 πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 2, σημείο 83, του κανονισμού 651/2014 έχει την έννοια ότι δεν είναι αναγκαίο μια οντότητα να επανεπενδύει τα έσοδα που προέρχονται από την κύρια δραστηριότητά της στην ίδια αυτή κύρια δραστηριότητα, προκειμένου να μπορεί να θεωρηθεί ως «οργανισμός έρευνας και διάδοσης γνώσεων», κατά την εν λόγω διάταξη.

Επί του τέταρτου προδικαστικού ερωτήματος αφενός στην υπόθεση C-164/21 και αφετέρου στην υπόθεση C-318/21

- 65 Με το τέταρτο προδικαστικό ερώτημα αφενός στην υπόθεση C-164/21 και αφετέρου στην υπόθεση C-318/21, τα αιτούντα δικαστήρια ζητούν, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 2, σημείο 83, του κανονισμού 651/2014 έχει την έννοια ότι το νομικό καθεστώς των μελών και των μετόχων μιας οντότητας καθώς και ο ενδεχομένως κερδοσκοπικός χαρακτήρας των δραστηριοτήτων τις οποίες ασκούν και των σκοπών τους οποίους επιδιώκουν τα μέλη και οι μέτοχοί της αποτελούν καθοριστικά κριτήρια για τον χαρακτηρισμό της εν λόγω οντότητας ως «οργανισμού έρευνας και διάδοσης γνώσεων», κατά την εν λόγω διάταξη.
- 66 Πρώτον, το άρθρο 2, σημείο 83, του κανονισμού 651/2014 προβλέπει ρητώς ότι το νομικό καθεστώς της οντότητας (δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου) και ο τρόπος χρηματοδότησής της δεν ασκούν επιρροή όσον αφορά τη δυνατότητα χαρακτηρισμού της ως οργανισμού έρευνας και διάδοσης γνώσεων. Τούτο πιστοποιεί τη βούληση της Επιτροπής, η οποία εξέδωσε τον κανονισμό 651/2014, να μη λαμβάνονται υπόψη, για τον χαρακτηρισμό μιας οντότητας ως οργανισμού έρευνας και διάδοσης γνώσεων, τυπικά κριτήρια συνδεδεμένα με το νομικό καθεστώς και την εσωτερική οργάνωση της οντότητας.
- 67 Δεύτερον, από τον κανόνα του άρθρου 2, σημείο 83, του κανονισμού 651/2014, κατά τον οποίο οι επιχειρήσεις που μπορούν να επηρεάσουν αποφασιστικά έναν οργανισμό έρευνας και διάδοσης γνώσεων –για παράδειγμα υπό την ιδιότητα του μετόχου ή του μέλους– δεν επιτρέπεται να έχουν προνομιακή πρόσβαση στα ερευνητικά της αποτελέσματα, συνάγεται ότι το νομικό καθεστώς των μελών ή των μετόχων μιας οντότητας και ο κερδοσκοπικός ή μη κερδοσκοπικός

χαρακτήρας των δραστηριοτήτων ή των σκοπών τους δεν μπορούν να είναι καθοριστικά για τον χαρακτηρισμό της εν λόγω οντότητας ως «οργανισμού έρευνας και διάδοσης γνώσεων», κατά την έννοια της προαναφερθείσας διάταξης.

- 68 Επιπλέον, επισημαίνεται ότι ο ως άνω κανόνας αφορά μόνον τις οντότητες που μπορούν να θεωρηθούν επιχειρήσεις. Πλην όμως, όπως έχει κρίνει επανειλημμένως το Δικαστήριο (πρβλ. αποφάσεις της 19ης Φεβρουαρίου 2002, Wouters κ.λπ., C-309/99, EU:C:2002:98, σκέψεις 46 και 47, καθώς και της 11ης Ιουνίου 2020, Επιτροπή και Σλοβακική Δημοκρατία κατά Dženera zdravotná poisťovňa, C-262/18 P και C-271/18 P, EU:C:2020:450, σκέψεις 28 και 29) και όπως επιβεβαιώνεται από το άρθρο 1 του παραρτήματος I του κανονισμού 651/2014 καθώς και από το σημείο 17 της ανακοίνωσης της Επιτροπής του 2014, συνιστά «επιχείρηση», κατά την έννοια του δικαίου της Ένωσης, κάθε οντότητα που ασκεί οικονομική δραστηριότητα η οποία συνίσταται στην προσφορά προϊόντων ή υπηρεσιών σε δεδομένη αγορά, ανεξάρτητα από το νομικό της καθεστώς ή τον κερδοσκοπικό χαρακτήρα του σκοπού τον οποίον επιδιώκει. Ως εκ τούτου, όπως υποστηρίζουν, μεταξύ άλλων, η Λεττονική και η Ολλανδική Κυβέρνηση καθώς και η Επιτροπή, ο κανόνας του άρθρου 2, σημείο 83, του κανονισμού 651/2014 δεν συνεπάγεται κανέναν περιορισμό όσον αφορά το νομικό καθεστώς των τυχόν μελών ή μετόχων ενός οργανισμού έρευνας και διάδοσης γνώσεων, καθώς και όσον αφορά τον κερδοσκοπικό ή μη κερδοσκοπικό χαρακτήρα των δραστηριοτήτων τις οποίες ασκούν και των σκοπών τους οποίους επιδιώκουν.
- 69 Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των προεκτεθέντων, στο τέταρτο προδικαστικό ερώτημα αφενός στην υπόθεση C-164/21 και αφετέρου στην υπόθεση C-318/21 πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 2, σημείο 83, του κανονισμού 651/2014 έχει την έννοια ότι το νομικό καθεστώς των μελών και των μετόχων μιας οντότητας καθώς και ο ενδεχομένως κερδοσκοπικός χαρακτήρας των δραστηριοτήτων τις οποίες ασκούν και των σκοπών τους οποίους επιδιώκουν τα μέλη και οι μέτοχοί της δεν αποτελούν καθοριστικά κριτήρια για τον χαρακτηρισμό της εν λόγω οντότητας ως «οργανισμού έρευνας και διάδοσης γνώσεων», κατά την εν λόγω διάταξη.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 70 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους των κύριων δικών τον χαρακτήρα παρεμπύπτοντος που ανέκυψε ενώπιον των αιτούντων δικαστηρίων, σ' αυτά εναπόκειται να αποφανθούν επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τέταρτο τμήμα) αποφαίνεται:

- 1) Το άρθρο 2, σημείο 83, του κανονισμού (ΕΕ) 651/2014 της Επιτροπής, της 17ης Ιουνίου 2014, για την κήρυξη ορισμένων κατηγοριών ενισχύσεων ως συμβατών με την εσωτερική αγορά κατ' εφαρμογή των άρθρων 107 και 108 [ΣΛΕΕ],**

έχει την έννοια ότι:

μπορεί να θεωρηθεί ως «οργανισμός έρευνας και διάδοσης γνώσεων», κατά τη διάταξη αυτή, οντότητα ιδιωτικού δικαίου η οποία ασκεί πλείονες δραστηριότητες, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται και η έρευνα, αλλά της οποίας τα έσοδα προέρχονται κατά το μεγαλύτερο μέρος τους από οικονομικές δραστηριότητες, όπως είναι η παροχή εκπαιδευτικών υπηρεσιών έναντι αμοιβής, υπό την προϋπόθεση ότι μπορεί να αποδειχθεί, υπό το πρίσμα του συνόλου των περιστάσεων της υπό κρίση υπόθεσης που

ασκούν επιρροή συναφώς, ότι πρωταρχικός της σκοπός είναι η ανεξάρτητη διεξαγωγή βασικής έρευνας, βιομηχανικής έρευνας ή πειραματικής ανάπτυξης, δραστηριότητες τις οποίες συμπληρώνουν ενδεχομένως αυτές της διάδοσης των αποτελεσμάτων των εν λόγω δραστηριοτήτων έρευνας με τη διδασκαλία, τη δημοσίευση ή τη μεταφορά γνώσεων. Στο πλαίσιο αυτό, δεν μπορεί να απαιτηθεί από μια τέτοια οντότητα να αντλεί ορισμένο ποσοστό των εσόδων της από μη οικονομικές δραστηριότητες έρευνας και διάδοσης γνώσεων.

2) Το άρθρο 2, σημείο 83, του κανονισμού 651/2014

έχει την έννοια ότι:

δεν είναι αναγκαίο μια οντότητα να επανεπενδύει τα έσοδα που προέρχονται από την κύρια δραστηριότητά της στην ίδια αυτή κύρια δραστηριότητα, προκειμένου να μπορεί να θεωρηθεί ως «οργανισμός έρευνας και διάδοσης γνώσεων», κατά την εν λόγω διάταξη.

3) Το άρθρο 2, σημείο 83, του κανονισμού 651/2014

έχει την έννοια ότι:

το νομικό καθεστώς των μελών και των μετόχων μιας οντότητας καθώς και ο ενδεχομένως κερδοσκοπικός χαρακτήρας των δραστηριοτήτων τις οποίες ασκούν και των σκοπών τους οποίους επιδιώκουν τα μέλη και οι μέτοχοί της δεν αποτελούν καθοριστικά κριτήρια για τον χαρακτηρισμό της εν λόγω οντότητας ως «οργανισμού έρευνας και διάδοσης γνώσεων», κατά την εν λόγω διάταξη.

(υπογραφές)